

PLATFORMË POLITIKASH NGA TË RINJTË E KOMUNËS SË GJAKOVËS

KORRIK - SHTATOR 2017

COPYRIGHT © 2017.Kosova Democratic Institute (KDI).

Instituti Demokratik i Kosovës i ka të gjitha të drejtat të rezervuara dhe asnjë pjesë e këtij botimi nuk lejohet të riprodhohet ose të transmetohen në çfarëdo forme, mekanike apo elektronike, përfshirë fotokopjimin ose çdo sistem tjetër të ruajtjes dhe nxjerrjes së materialeve, pa lejen me shkrim të botuesit. Publikimi mund të riprodhohet ose të transmetohet vetëm nëse përdoret për qëllime jokomerciale. Kurdo dhe kushdo që përdor citate a materiale të ndryshme të këtij botimi, është i obliguar ta bëjë të qartë burimin nga do t'i ketë marrë ato citate ose materialeve që përdoren.

Për çdo vlerësim, vërejtje, kritikë apo sugjerim, luteni të na kontaktoni përmes mundësive të ofruara më poshtë:

Adresa: Rr. Bajram Kelmendi, Nr. 34,
10000, Prishtinë, Kosovë.
Tel.: +381 (0)38 248 038
E-mail: info@kdi-kosova.org
Web: www.kdi-kosova.org

Publikimi i këtij raporti është bërë i mundur me përkrahjen e Ambasadës Britanike në Prishtinë. Opinionet, të gjeturat dhe rekomandimet e shprehura në këtë raport janë përgjegjësi e KDI-së dhe jo domosdoshmërisht paraqesin qëndrimet e donatorit.

PROPOZIM-PLATFORMË POLITIKASH PËR KANDIDATË PËR KRYETAR KOMUNE NË GJAKOVË ME QËLLIM TË ADRESIMIT TË ÇËSHTJEVE TË IDENTIFIKUARA SI PRIORITETE NGA GRUPI JOFORMAL I TË RINJVE

KORRIK - SHTATOR 2017

PËRMBLEDHJE

Konsolidimi dhe avancimi i qeverisjes së mirë, përveç tjerash kërkon pjesëmarrje aktive të qytetarëve në procesin e bërjes së politikave publike si dhe kërkim llogaridhënies nga politikanët. Pavarësisht mundësive dhe hapësirës që ofron korniza ligjore për pjesëmarrje të qytetarëve në procesin e bërjes së politikave, sidomos atyre në nivelin komunal, përvoja e deritashme ka dëshmuar që pjesëmarrja mbetet shumë e vogël dhe e kufizuar kryesisht në dy takimet e obligueshme që organizohen brenda vitit me qytetarë. Kjo pjesëmarrje reduktohet edhe më shumë kur bëhet fjalë për të rinjtë, të cilët marrin pjesë në nivele pothuajse të papërfillshme të procesit të bërjes së politikave publike, e në veçanti të politikave që kanë implikime direkte në jetët e tyre.

Marrë parasysh këtë pjesëmarrje kaq të ulët të të rinjve në proceset vendimmarrëse, dhe me qëllim të nxitjes së të rinjve për pjesëmarrje aktive në proces dhe ngritjes së nivelit të përgjegjësisë nga ana e politikanëve, Instituti Demokratik i Kosovës (KDI) është duke zbatuar projektin **“Fuqizimi i votueseve të rinjve për të marrë vendime duke qenë të informuar, dhe duke i ndihmuar**

ata që t’i mbajnë politikanët llogaridhënës.” Fillimisht, në kuadër të këtij projekti është zhvilluar një hulumtim i opinionit publik me të rinj të moshave 17 deri 21 vjeç. Të gjeturat kryesore të këtij hulumtimi tregojnë një shpërputhje mes temave të servuara në baza të politikës ditore, dhe temave që realisht preokupojnë të rinjtë. Shqetësimet kryesore të të rinjve konsistojnë në mungesën e perspektivës së punësimit, zhvillimit ekonomik, nivelin e lartë të korrupsionit, gjendjen në sektorin e shëndetësisë dhe liberalizimin e vizave. Kurse, sa i përket institucioneve më të besueshme për të rinjtë, komuna cilësohet si institucioni më i besueshëm dhe vendi i parë ku të rinjtë tentojnë të adresojnë problemet e tyre.

Mungesa e komunikimit me politikanë apo zyrtarë të partive politike është element tjetër që reflektohet në të gjeturat e hulumtimit të opinionit publik. Më konkretisht, rezultatet tregojnë se 80% e të rinjve nuk kanë komunikuar dhe nuk kanë marrë pjesë **asnjëherë** në debate me politikanë apo zyrtarë të partive politike.

Më tutje, në funksion të përmirësimit të nivelit të pjesëmarrjes aktive të të rinjve në proceset vendim-marrëse dhe rritjen e nivelit të përgjegjësisë së politikanëve, KDI ka mbajtur fillimisht shtatë (7) punëtori dy-ditore dhe katër (4) debate publike mes të rinjve dhe të zgjedhurve të tyre. Gjatë punëtorisë për llogaridhënie, rreth 200 pjesëmarrës të rinj u trajnuan lidhur me format moderne të kërkim llogaridhënies, vënien në funksion të vlerave në politikë, sistemet zgjedhore dhe të tjera.

Gjatë debateve publike, është vërejtur se shumica e shqetësimeve të të rinjve janë adresuar për nivelin lokal të qeverisjes. Për këtë arsye, por edhe me qëllim të shtrirjes së kërkim llogaridhënies edhe në nivelin lokal, KDI ka vazhduar me organizimin e punëtorive për politikën e të rinjve, që si synim parësor kanë identifikimin, priorizimin dhe ofrimin e alternativave për problemet e të rinjve. Gjatë muajve qershor dhe korrik, janë mbajtur gjithsej shtatë (7) punëtori, në komunat më të mëdha të vendit: Prishtinë, Gjilan, Prizren, Mitrovicë, Pejë, Ferizaj dhe Gjakovë.

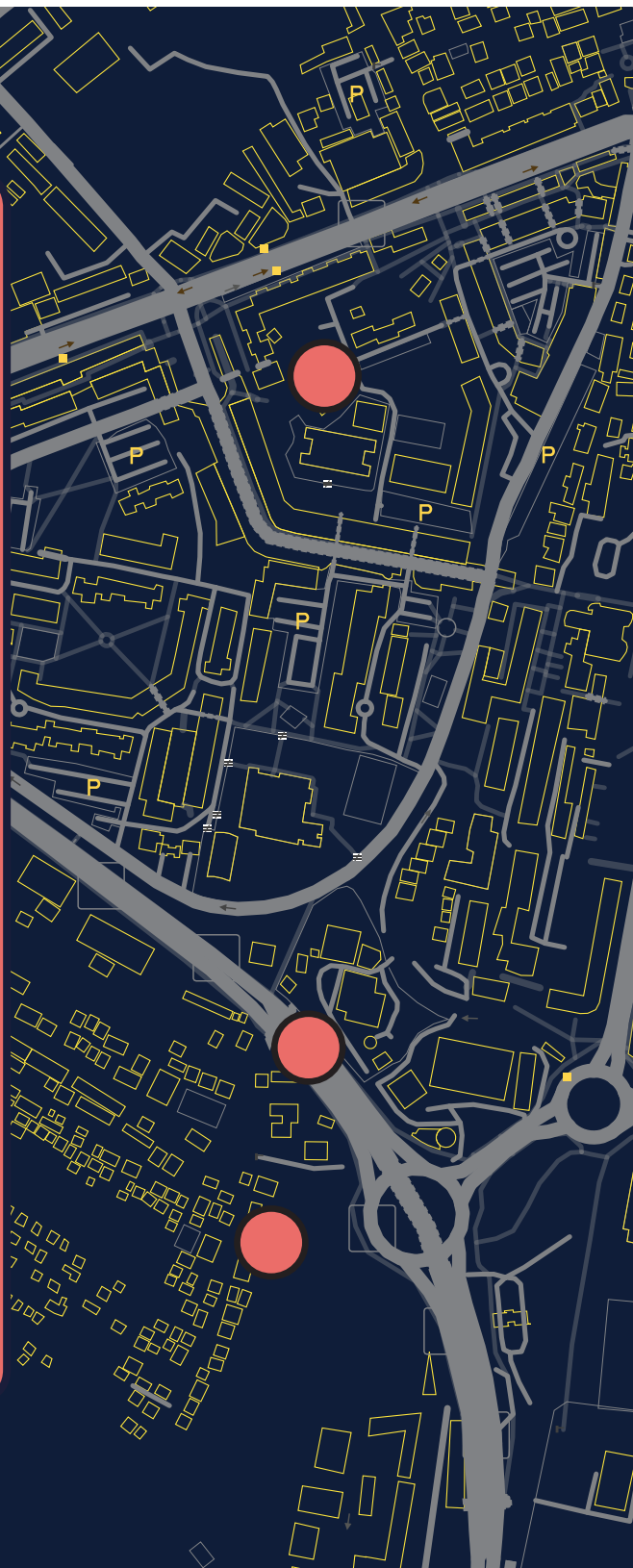
Grupet e të rinjve të përbërë nga studentë, ndërmar-rës të rinj, përfaqësues të grupimeve rinore të partive politike në nivel lokal, gjatë punëtorive në fjalë kanë identifikuar disa çështje apo probleme që janë të nda-rra në pesë fusha (sektorë) që bien në kompetencë të komunës. Po ashtu, janë ofruar edhe propozime për masat dhe mënyrat si do të mund të adresoheshin nga ana e autoriteteve komunale. Këto probleme dhe ofrimi i masave për zgjidhjen e tyre janë përfshirë në këtë dokument që do të ndahet edhe në formë të platformave politike për kandidatët e mundshëm për kryetar komune në zgjedhjet lokale që do të mbahen në tetor 2017, në secilën nga komunat ku janë mbajtur punëtoritë.

PROCESI I BËRJES SË POLITIKAVE NË NIVELIN LOKAL

Bazuar në ligjet e aplikueshme (Ligji për Vetëqeverisje lokale), procesi i bërjes së politikave në nivelin komunal është përgjegjësi e Kryetarit të Komunës (ekzekutivi) dhe Asamblesë Komunale (legjislativi). Në praktikë, pjesa më e madhe e këtij procesi iniciohet dhe derivohehet nga ekzekutivi, derisa Asambleja rëndom përfshihet në proces të miratimit të politikave (vendime, rregullore) që sillen nga ekzekutivi. Përkundër faktit që me ligjet e aplikueshme komunat janë të pajisura me gamë të gjerë të kompetencave, është evidente që në shumë raste ka mungesë të buxhetit të mjaftueshëm për zbatim të projekteve të planifikuara dhe ofrim të shërbimeve të mira për qytetarët. Për pasojë, autoritetet komunale janë 'të detyruara' shumë herë të prioritojnë dhe zgjedhin çështjet dhe projektet që duhen zbatuar më parë.

Duke pasur parasysh kufizimet buxhetore si dhe problemet që ballafaqojnë komunat në procesin e hartimit të buxheteve komunale, diskutimi dhe puna e grupeve të rinjve është orientuar në identifikimin e çështjeve që janë të prekshme, të zbatueshme dhe që në pjesën më të madhe nuk kanë implikime të mëdha buxhetore. Çështjet e prioritetuara dhe të propozuara në këtë dokument nuk paraqesin një listë me dëshira.

OBJEKTIVAT

JANË DY OBJEKTIVA QË SYNOHEN
TË ARRIHEN:

1

Përfshirja e drejtpërdrejtë e të rinjve në procesin e bërjes së politikave publike duke ofruar propozime konkrete për çështjet që kërkojnë zgjidhje. Përfshirja ose jo e këtyre propozimeve nga ana e kandidatëve për kryetar komune në programet e tyre do t'iu shërbej të rinjve si mjet vlerësimi në marrjen e vendimeve të drejta.

2

Intensifikimi i komunikimit ndërmjet kandidatëve të mundshëm për zgjedhje komunale dhe qytetarëve, respektivisht të rinjve në identifikimin e problemeve dhe që diskutimet e përbashkëta me pjesëmarrje aktive qytetare të rrisin cilësinë e jetës së qytetarëve, respektivisht të rinjve.

Prioritetet e identifikuarra janë:

1

SEKTORI I RINISË

Problemet e identifikuarra:

Pjesëmarrja e rinisë në procesin e bërjes së politikave është e normuar edhe me ligjet e aplikueshme. Ligji për Fuqizimin e Rinisë, dhe Strategjia për të rinjtë 2013-2017, përcakton qartë rolin dhe përgjegjësitë e autoriteteve lokale kundrejt krijimit të hapësirës për përfshirje të të rinjve në procesin e bërjes së politikave rinore. Strategjia për të rinjtë përcakton objektivat strategjike që synojnë përmirësimin e pjesëmarrjes së të rinjve në vendimmarrje dhe funksionalizimin e avancuar të sektorit të rinisë në nivelin lokal (Neni 3.1 Pjesëmarrja e të rinjve i Strategjisë së Kosovës për të rinjtë 2013-2017). Duke u mbështetur në objektivat e kësaj strategjie, grupi i të rinjve ka identifikuar prioritetet në vijim

të cilat duhet të adresohen dhe zgjidhen nga ana e autoriteteve lokale: Mungesa e një qendre rinore është jo vetëm problem themelor por edhe dëshmi e qasjes së autoriteteve kundrejt të rinjve. Mungesa e nxitjes dhe promovimit të vullnetarizmit tek të rinjtë është problem tjetër që kërkon të trajtohet me prioritet. Kriteret për punësim që, përveç tjerash në të shumtën e rasteve kërkojnë edhe njohjen e gjuhëve të huaja ose dy/tre vite përvojë pune, paraqesin problem shumë serioz për shumicën dërrmuese të të rinjve të papunë. Punësimet në sektorin publik mbi bazën e afrisë politike. Mungesa e vendeve të punës për të rinjtë.

Masat e propozuara – politika të nevojshme për të adresuar këto probleme:

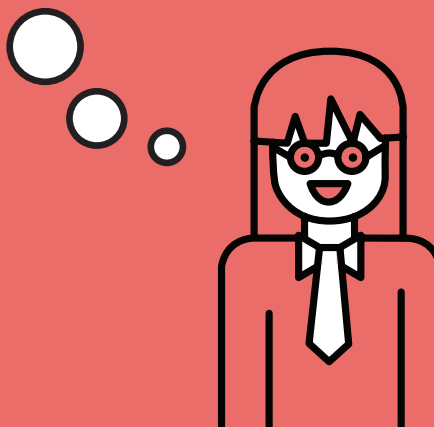
1 Autoritetet lokale duhet të trajtojnë me prioritet funksionalizimin e një Qendre Rinore në komunë që do të krijonte hapësirë për organizim dhe koordinim të aktiviteteve të të rinjve.

2 Autoritetet lokale duhet menjëherë të nxjerrin vendimin ose rregulloren për implementimin e Udhëzimit Administrativ për njohjen e punës vullnetare. Për rrjedhojë, të rinjtë do të nxiteshin të merrnin pjesë në punë dhe aktivitete vullnetare derisa do të stimuloheshin në forma të ndryshme, sikur edhe parashihet me Udhëzimin Administrativ gjegjës. Promovimi dhe angazhimi i të rinjve në aktivitete vullnetare do të përfitonte drejtpërdrejt edhe autoritetet lokale të cilat mund të angazhojnë ata të rinjë në aktivitetet e tyre me karakter publik. Qendra Rinore do të mund të pajisej me kompetencë për të krijuar organizuar dhe koordinuar aktivitetet vullnetare dhe jo vetëm, të të rinjve në komunë.

3 Autoritetet lokale të shqyrtojnë mundësitë për ulje të disa kriterëve në shpalljet e vendeve të punës, në sektorin publik, që janë të paarritshme për të rinjtë që kërkojnë një punë të parë. Kërkesa për përvojë dy ose tre vjet pune por edhe njohja e gjuhëve të huaja pamundësojnë që në fillim numër të madh të rinjsh të aplikojnë për vende pune.

4 Po ashtu, autoritetet duhet me prioritet të trajtojnë problemin e punësimeve politike në sektorin publik dhe të ofrojnë mundësi të barabartë për të gjithë të rinjtë. Përvoja e deritanishme ka dëshmuar që punësimet në sektorin publik janë kryesisht të bazuara në afinitetet politike duke përjashtuar kështoj mundësinë për shumë të rinj që kanë potencial dhe njohuri të marrin një vend pune.

5 Nxitja dhe stimulimi në forma të ndryshme i të rinjve që duan të provojnë idetë e tyre inovative në biznese të vogla të jetë një prioritet tjetër për autoritetet lokale. Ulja apo lirim nga taksat për një kohë të caktuar ose ndonjë subvencionim i vogël për fillim mund të ishin lehtësimet që autoritetet mund t'u ofrojnë të rinjve inovativ.

2

SEKTORI I INFRASTRUKTURËS DHE TRANSPORTIT

Problemet e identifikuara:

Në fushën e infrastrukturës dhe transportit, grupi i të rinjve ka identifikuar problemet në vijim që duhen adresuar dhe zgjidhur me prioritet nga ana e autoriteteve lokale: Mungesa e linjave të mjaftueshme të transportit në shumë fshatra. Transporti i nxënësve dhe studentëve nga fshatrat është problem i

madh sikur edhe çmimi i lartë i biletave për studentët në linjat për në Prishtinë dhe anasjelltas. Mungesa e mirëmbajtjes dhe funksionimit adekuat të ndriçimit publik. Mungesa e investimeve elementare në disa zona rurale (fshati Prush).

Masat e propozuara – politika të nevojshme komunale për të adresuar këto probleme:

1 Ndonëse mund të jetë e vështirë të detyrohen kompanitë private të transportit, autoritetet lokale duhet të adresojnë problemin e mungesës së linjave të mjaftueshme autobusësh në fshatra duke shtuar numrin e tyre. Është problem që ballafaqon shumë qytetarë ndaj edhe duhet të adresohet me prioritet.

2 Ngjashëm, autoritetet lokale duhet të gjejnë mundësi, për nxënës të klasëve të ulëta në shkollimin fillor edhe kërkohet me ligj, për të ndihmuar nxënësit dhe studentët nga fshatrat me çështjen e transportit për në shkolla.

3 Përkundër faktit që nuk është në kompetencën e autoriteteve lokale, problemi me çmimin e lartë të biletave në linjën nga Gjakova në Prishtinë dhe anasjelltas për studentë, duhet të adresohet me prioritet. Çmimi aktual paraqet problem shumë serioz për numër të madh studentësh ndaj edhe kërkohet të adresohet. Një opsion mund të ishte, marrëveshja me kompanitë e transportit, ose edhe mbulesa e gjysmës së çmimit për studentët nga ana e autoriteteve lokale.

4 Autoritetet lokale duhet të mirëmbajnë dhe ta vënë në funksion ndriçimin publik në gjitha rrugët e qytetit. Janë të shpeshta rastet kur zona të caktuara mbeten pa ndriçim për kohë të gjatë si pasojë e neglizhencës për intervenim, ndonëse problemet janë shpesh të vogla.

5 Është nevojë prioritare që autoritetet lokale të aplikojnë qasje të barabartë në investime kundrejt të gjitha vendbanimeve dhe qytetarëve të komunës. Fshati Prush, mbase ofron shembullin e mungesës së një qasjeje jo të mirë nga autoritetet lokale deri tani, derisa nuk është investuar në asnjë fushë asnjëherë. Investimet në fushat elementare si uji, kanalizimi, rrugët duhet të trajtohen me prioritet për të gjitha vendbanimet e komunës.

3

SEKTORI I ARSIMIT

Problemet e identifikuara:

Mungesë e kontrollit sistematik shëndetësor për nxënës të shkollës fillore nga klasa 1 deri në 5.

Mungesa e psikologëve në shkolla konsiderohet ndër shkaqet e paraqitjes së sjelljeve devijante tek një numër i nxënësve dhe si e tillë identifikohet si një problem që duhet adresuar me prioritet. Mungesa e pedagogëve në shkolla. Mungesa e laboratorëve dhe kabineteve gjegjëse nëpër shkolla.

Mungesa e perspektivës për punësim për kuadrot nga shkollat profesionale. Mungesë e vetëdijësimit të nxënësve fillor për orientim në karrierë. Mungesa e hapësirave/këndeve për lojëra për fëmijët parashkollor janë problemet e identifikuara nga ana e grupit të të rinjve në fushën e arsimit.

Masat e propozuara – politika të nevojshme komunale për të adresuar këto probleme:

1 Autoritetet lokale duhet të trajtojnë me shumë prioritet të gjitha problemet dhe sfidat në fushën e arsimit me qëllim të ngritjes së cilësisë dhe përmirësimit të gjendjes aktuale. Problemi i mungesës së cilësisë në arsim është dukuri mjaft komplekse dhe kërkon qasje më gjithëpërfshirëse. Si do qoftë, një veprim që mund të ndihmojsado pak është edhe inspektimi më i shpeshtë dhe më rigoroz i shkollave nga ana e inspektorëve gjegjë. Autoritetet komunale duhet të kërkojnë veprime të tilla me prioritet.

2 Autoritetet komunale ta adresojnë me prioritet çështjen e kontrollit të rregullt mjekësor për nxënës të shkollave fillore, sidomos për klasët nga 1 deri 5 me qëllim të identifikimit me kohë të problemeve eventuale shëndetësore. Drejtoritë relevante të krijojnë databazën e të dhënave me qëllim të përcjelljes së gjendjes së nxënësve. Për psikologët, një opsion i mundshëm mund të ishte angazhimi i studentëve të diplomuar nga fusha gjegjëse dhe të njëjtit të stimulohen në forma të caktuara.

3 Autoritetet lokale duhet të adresojnë problemin e mungesës së psikologëve dhe pedagogëve në shkolla. Mundësia për të komunikuar me psikolog për nxënës që mund të ballafaqohen me kriza që rëndom vien me moshë të caktuar mund të ndihmoj ata në tejkalimin e krizave dhe rrjedhimisht në evitimin e sjelljeve devijante. Po ashtu, prania e pedagogëve mund të ndihmoj shumë në problemet, që nuk janë të rralla, në mes të mësimdhënësve dhe nxënësve të caktuar. Opsion i mundshëm për psikologë mund të jenë studentët që kanë mbaru studimet në fushën e psikologjisë dhe që mund të ofronin shërbime në kohë të caktuara duke u stimuluar në forma të caktuara nga autoritetet komunale dhe duke u njohur përvojën e punës.

4 Autoritetet lokale duhet me prioritet të gjejnë mundësinë e pajisjes së shkollave me laboratorë dhe kabinete gjegjëse me qëllim të ushtrimit të praktikës dhe kësisoj, ngritjes së cilësisë në arsim.

5 Autoritetet lokale të trajtojnë me prioritet edhe problemin e mungesës së perspektivës për kuadrot nga shkollat profesionale. Një opsion për ngritjen e perspektivës për shkollat profesionale mund të ishte një koordinim në mes të autoriteteve komunale, shkollave profesionale, zyrës për punësim dhe tregut privat. Të diplomuarit të lajmërohen tek zyra, derisa punëdhënësit privat të kërkojnë punëtorët tek kjo zyrë. Kjo mund të paraprihej me një marrëveshje mirëkuptimi në mes të akterëve të përmendur.

6 Mungesa e vetëdijësimit dhe qasjes ndaj profesioneve për të rinjtë vazhdon të mbetet problem serioz edhe në komunën tonë dhe duhet të adresohet me prioritet. Një mundësi për adresim të këtij problemi mund të jetë futja në kurrikulë mësimore e lëndës Orientimi në karrierë për nxënësit e klasëve të teta dhe nënta. Në kuadër të propozimeve për kurrikulën arsimore është propozuar edhe mundësia për mësim të Ndhimës së Parë, qoftë si lëndë e plotë, qoftë si trajnim për kohë të caktuar për nxënës të klasëve të teta dhe nënta fillore. Kjo, do të mund të realizohet në bashkëpunim me Kryqin e Kuq të Kosovës. Ndonëse përcaktimi i kurrikulës është kompetence e nivelit qendror, autoritetet lokale duhet ta adresojnë këtë problem dhe të përpiqen të gjejnë zgjidhje së bashku me nivelin qendror.

7 Autoritetet lokale duhet të gjejnë zgjidhje edhe për problemin e mungesës së këndeve të lojërave për fëmijë (parashkollorë) në shkollat ku ato mungojnë.

SEKTORI SOCIAL

Problemet e identifikuara:

Grupi i të rinjve ka identifikuar problemet në vijim që duhet të adresohen me prioritet nga ana e autoriteteve lokale dhe që kanë të bëjnë me kategoritë e qytetarëve me aftësi të kufizuara: Mungesa e infrastrukturës së nevojshme

në rrugë për personat me aftësi të kufizuara. Mungesa e infrastrukturës së nevojshme për qasje të lehtë në objektet publike. Mungesa e klasëve për nxënës nga këto kategori nëpër shkolla.

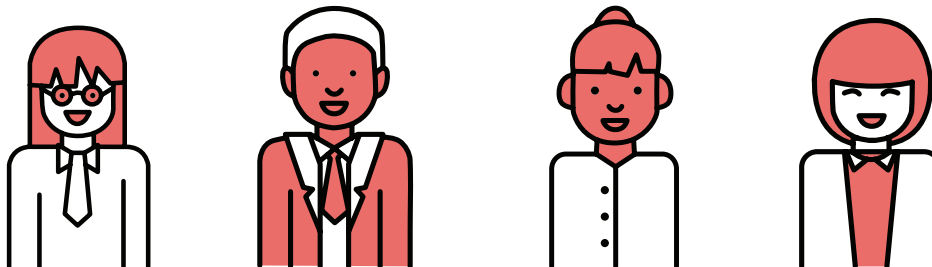
Masat e propozuara – politika të nevojshme komunale për të adresuar këto probleme:

1 Adresimi i problemeve që ballafaqojnë këto kategori të qytetarëve duhet të jetë prioritet i vazhdueshëm i autoriteteve lokale.

2 Autoritetet duhet të vendosin/ndërtojnë shtigje nëpër rrugët/sheshet kryesore, të funksionalizojnë semaforët me zë, duhet të ndërtojnë pjerrina nëpër të gjitha objektet publike ku ato mungojnë.

3 Po ashtu, duhet të trajtohet mundësia për krijim të kushteve për vendosjen e nxënësve me aftësi të kufizuara në shkolla që të kenë mundësinë të arsimohen si gjithë tjerët.

Grupi i të rinjve që kanë kontribuar në hartimin e kësaj propozim-platforme:

ANDA HOXHA

EMA DOBRUNA

MONIKË DUSHI

ANDI BUSHATI

ENKELA SHEHU

PRENK DUSHI

ARDIT GLLOGJANI

FILIZ FERIZI

QENDRESA TARA

AULONA HAFIZJAHA

IDEAL ZHAVELLI

SARANDA ALIMUSAJ

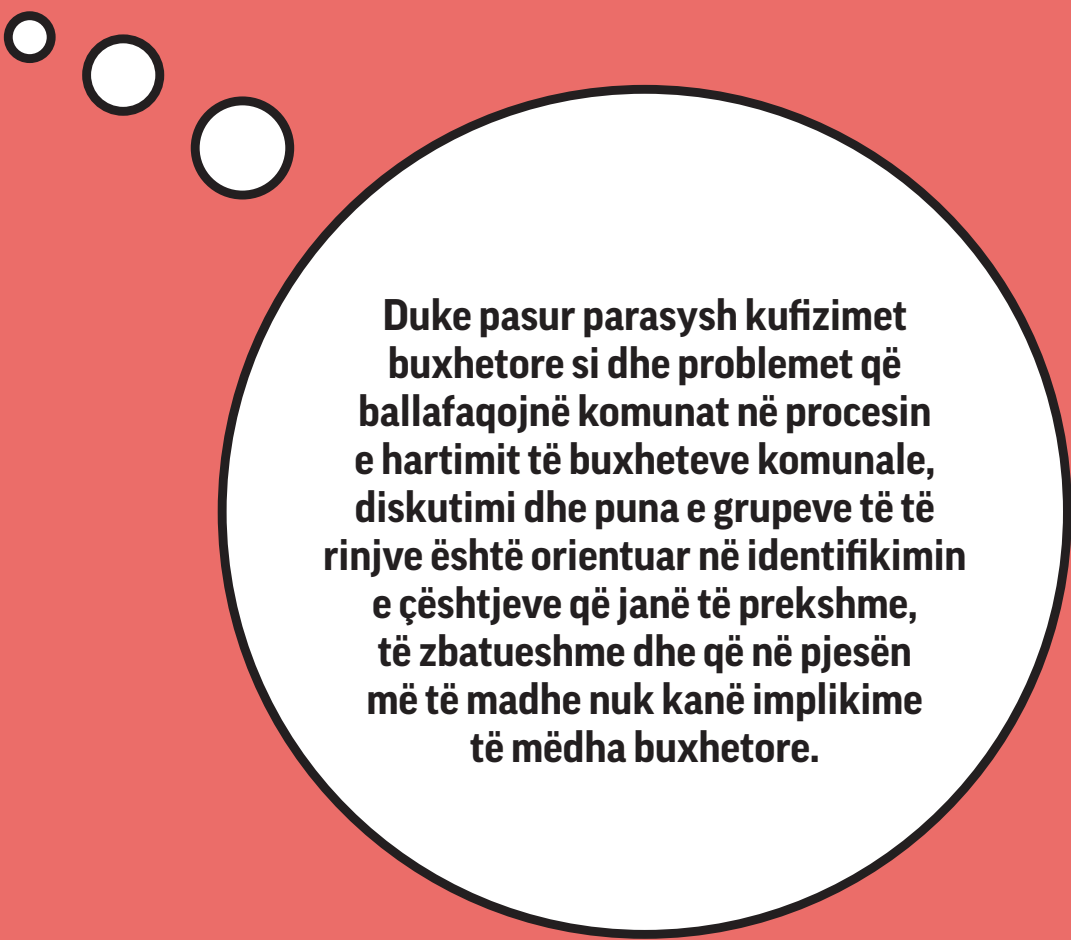
BERLINA DUSHI

ILIRJANA PALUSHI

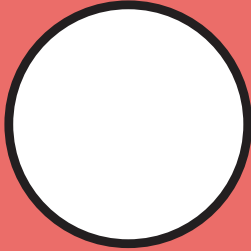
ELI BYTYQI

KRISTIAN LLESHAJ

**Duke pasur parasysh kufizimet
buxhetore si dhe problemet që
ballafaqojnë komunat në procesin
e hartimit të buxheteve komunale,
diskutimi dhe puna e grupeve të të
rinjve është orientuar në identifikimin
e çështjeve që janë të prekshme,
të zbatueshme dhe që në pjesën
më të madhe nuk kanë implikime
të mëdha buxhetore.**

 KOSOVA
DEMOCRATIC
INSTITUTE

KDI është Organizatë Joqeveritare (OJQ) e angazhuar të mbështesë zhvillimin e demokracisë përmes përfshirjes së qytetarëve në bërjen e politikave publike dhe fuqizimin e sektorit të shoqërisë civile me synimin për të ndikuar në rritjen e transparencës dhe llogaridhënies nga ana e institucioneve publike.

Për më shumë informata rreth KDI ju lutem vizitoni www.kdi-kosova.org

Projekti është mbështetur nga:

British Embassy
Pristina